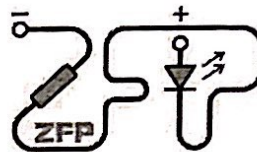

[1], [2], [3] → [1-3]

VÝSLEDKY
HODNOTY

Kabinet výuky obecné fyziky, UK MFF

Fyzikální praktikum I (NOFY066)

Úloha č. XII.....

Název úlohy: Měření vlnové délky

Jméno: Josef Kučera

Obor: FOF

Datum měření: 29.3.2019

Datum odevzdání: 5.4.2019

Připomínky opravujícího:

HŘUBÁ CHYBA - JAKA?

Vrstit k přepracování!

VYSVĚTLIT JAKO PRO "KREZENTY" :)

	Možný počet bodů	Udělený počet bodů
Práce při měření	0 - 3	3
Teoretická část	0 - 2	2
Výsledky a zpracování měření	0 - 9	3
Diskuse výsledků	0 - 4	1
Závěr	0 - 1	0
Seznam použité literatury	0 - 1	1
Celkem	max. 20	10

Posuzoval: Selig

dne: 11.4.2019

VYPRACOVÁVÁNÍ PROTOKOLU JEŠTĚ KATASTROFA
- ZDE MĚ TĚŽ ZAČALA BOLETI HLAVA

Pracovní úkol

1. Změřte dynamickou viskozitu destilované vody při pokojové teplotě metodou výtoku kapaliny kapilárou z Mariotteovy láhve.
2. Určete teplotní závislost kinematické viskozity destilované vody v oboru teplot od 20 °C do 60 °C pomocí Ubbelohdeova viskozimetru.
3. Sestrojte graf teplotní závislosti kinematické viskozity. Určete aktivační energii děje.

Theorie

Dynamickou viskozitou η kapaliny rozumíme veličinu vyjadřující úměrnost mezi tečným napětím τ , které vzniká mezi vrstvami proudící reálné kapaliny a změnou rychlosti du/dy ve směru kolmém k proudu.

Kinematickou viskozitou ν kapaliny nazýváme podíl dynamické viskozity η a hustoty ρ .

Měření viskozity kapilárními viskozimetry je založeno na Poisseuillově vztahu [1],[2],[3],[4],[5]:

$$\eta = \frac{\pi r^4 p t}{8 V l} \quad (1)$$

Gobyrykic [1-5]

kde V je objem kapaliny, která proteče při laminárním proudění trubicí kruhového průřezu poloměru r délky l za dobu t při přetlaku p .

Měření dynamické viskozity lze provést použitím Mariotteovy láhve, ze které se nechá vytékat kapilárou délky l a poloměru r po dobu t kapalina. Konstrukce lahve zaručuje, že kapalina vytéká kapilárou pod stálým přetlakem [1],[2],[3],[4],[5]:

$$p = h \rho g \quad (2)$$

kde h je výšková odlehlost mezi spodním koncem trubice a osou kapiláry, ρ je hustota kapaliny a g tíhové zrychlení.

Pro poměrná měření kinematické viskozity lze užít Ubbelohdeova viskozimetru.

Pro výpočet kinematické viskozity se užívá vztah [1],[2],[3],[4],[5]:

$$\nu = k t \quad (3)$$

kde k je kalibrační konstanta přístroje určená měřením kapaliny známé viskozity η a známé hustoty ρ

Změnu viskozity s teplotou můžeme charakterizovat vztahem [1],[2],[3],[4],[5]:

$$\eta(T) = \eta_0 \exp\left(\frac{\varepsilon_A}{k_B T}\right) \quad (4)$$

kde ε_A je aktivační energie, k_B Boltzmanova konstanta, T termodynamická teplota a η_0 konstanta.

Zčetnal jste s prázdným odměrným vztlakem?

Chceme-li určit aktivační energii, lze rovnici (4) zlogaritmovat:

$$\ln(\eta) = \ln(\eta_0) + \frac{E_A}{k_B} \cdot \frac{1}{T} \quad (5)$$

dostaneme tedy rovnici přímky v proměnných $\ln(\eta)$ a $1/T$.

Výsledky měření

Měření dynamické viskozity

Chtěli jsme stanovit dynamickou viskozitu η metodou výtoku kapaliny z Mariottovy láhve. Nejprve měření jsme tedy změřili vzdálenost h konce svislé trubice T od osy kapiláry K .

Katetometrem jsme naměřili, že konec trubice T se nachází ve výšce 91,455 cm od podlahy a osa kapiláry K se nachází ve výšce 85,695 cm. Platí:

$$T - K = h$$

$$h = 57,60 \pm 1 \text{ mm}$$

Délka kapiláry l a její průměr d (respektive $2r$) byly přímo zadány:

$$l = 146,00 \pm 2 \text{ mm}$$

$$r = 3,68 \pm 0,5 \text{ mm}$$

Dále potřebujeme znát hustotu ρ destilované vody a gravitační zrychlení g [6]:

$$\rho = 998 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$$

$$g = 9,81 \text{ m}\cdot\text{s}^{-2}$$

Nyní již stačí jen postupně dosadit hodnoty do Poiseuilleova vztahu (1).

odkaz ke tabulce v textu

Tabulka 1: Velikost dynamické viskozity η

V [ml]	V _E [ml]	t [s]	t _E [s]	η [Pa·s]
40	± 1	128,43	± 1	0,00089
40	± 1	129,67	± 1	0,00090
40	± 1	131,05	± 1	0,00091
40	± 1	131,70	± 1	0,00092
40	± 1	131,26	± 1	0,00091
30	± 1	96,60	± 1	0,00090
30	± 1	96,28	± 1	0,00089
30	± 1	95,73	± 1	0,00089
30	± 1	97,19	± 1	0,00090
30	± 1	96,13	± 1	0,00089

bylo by dobré více popsat samotné měření

formule!

chyby měření (6)

při teplotě X

chyby? měření? chyby?

teplota vody

výsledné hodnoty η ?

jak jste odhadli chyby?

jednotky chyby

Měření kinematické viskosity

Pro stanovení hodnoty kinematické viskosity ν jsme použili Ubbelohdeův viskosimetr.

Nejprve bylo třeba odečíst kalibrační konstantu k přístroje:

$$k = 0,003003$$

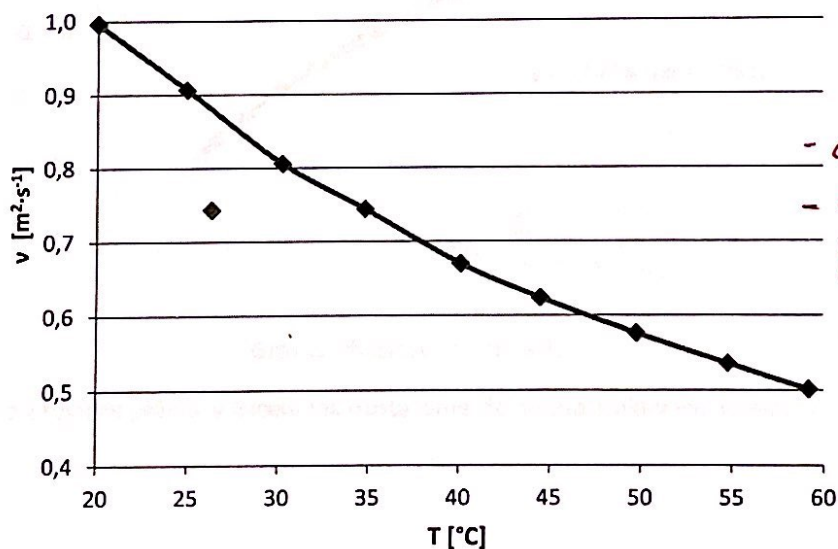
Poté jsme již směle mohli dosadit s časovými hodnotami t do vztahu (3).

Tabulka 2: Velikost kinematické viskosity ν v závislosti na teplotě T

T [°C]	T_E [°C]	t [s]	t_E [s]	ν [m ² ·s ⁻¹]
20	± 0,1	331,6	± 1	0,996
24,9	± 0,1	301,9	± 1	0,907
30,2	± 0,1	268,3	± 1	0,806
34,8	± 0,1	247,6	± 1	0,743
40,1	± 0,1	223,0	± 1	0,670
44,5	± 0,1	207,8	± 1	0,624
49,8	± 0,1	192,0	± 1	0,576
54,8	± 0,1	178,6	± 1	0,536
59,2	± 0,1	167,1	± 1	0,502

odkáz
na tabulku
viz. předchozí
tabulka

Výsledky z tabulky 2 jsou vyneseny v grafu 1:

- chytavé úsečky
- co znamená
křivka v grafu?

Graf 1: Závislost kinematické viskosity ν na teplotě

V grafu je vynesena jeden bod, který je zatížen hrubou chybou, proto ho do závislosti nepočítáme. Z grafu můžeme vyčíst, že velikost kinematické viskosity jest ne přímo úměrná teplotě kapaliny.

opravdu?
co vám říká rovnice (4)

Teplotní závislost kinematické viskozity

Pokud si vyneseme do tabulky zlogaritmované hodnoty kinematické viskozity $\ln(\nu)$ a převrácené hodnoty teploty $1/T$:

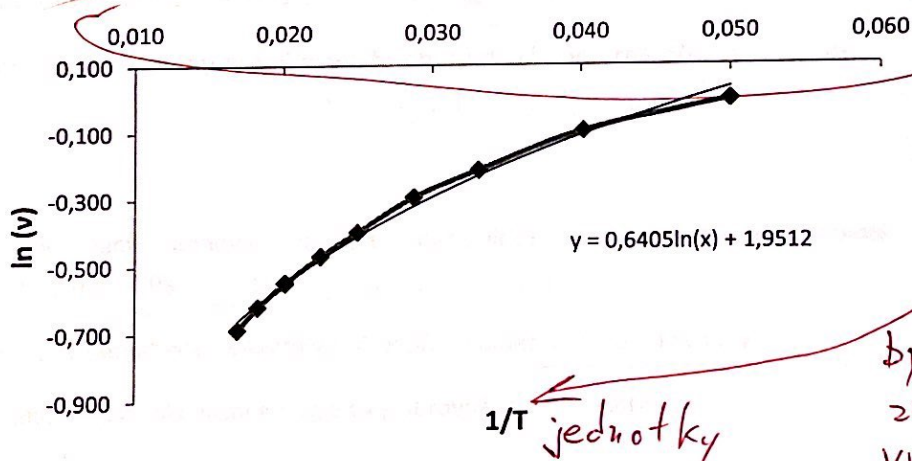
Tabulka 3: Velikost $\ln(\nu)$ v závislosti na $1/T$

$\ln(\nu)$	$1/T$
-0,004	0,050
-0,098	0,040
-0,216	0,033
-0,297	0,029
-0,401	0,025
-0,472	0,022
-0,551	0,020
-0,623	0,018
-0,690	0,017

jednotky

-bylo možné tuto tabulku spojit s tou předchozí

a hodnoty z dané tabulky pak vyneseme do grafu,

Graf 2: Závislost $\ln(\nu)$ na $1/T$

Ze vztahu (5) a z rovnice přímky v Excelu tak dostáváme, že hodnota aktivační energie $\epsilon_A = 0,6405 \text{ J}$.

bylo dobrým
zvykem
vykreslovat
osa spolu
s jejím popisem
chyba?

Diskuse

Z rovnice Poisseuillova vztahu (1) vidíme, že největší chyby při výpočtu dynamické viskozity η se můžeme dopustit při špatném změření průměru (respektive poloměru) kapiláry, neboť tento člen je v rovnici exponentu 4. ✓

Absolutní nejistota výsledku dynamické viskosity η se dá vypočítati dle vzorce:

$$u_c^2 = \sum_{i=1}^n u_i^2 \quad (7)$$

Kde za členy u_i^2 postupně dosazujeme nejistoty měření výšky, délky a poloměru kapiláry, a objemu:

$$h_E = \pm 1 \text{ mm}$$

$$l_E = \pm 2 \text{ mm}$$

$$r_E = \pm 0,5 \text{ mm}$$

$$V_E = \pm 1 \text{ ml}$$

chyby ve diskuzujete (viz předchozí poznámky)

Výsledná nejistota η pak vychází $\pm 0,00024 \text{ Pa}\cdot\text{s}$.

Oproti tabulkovým hodnotám [7] dynamické viskosity $0,91 \text{ mPa}\cdot\text{s}$ nám vychází viskositá poměrně přesně. - hodnota ušete uvedem zř v zřvěky, což je pozdě

Absolutní nejistota ν po dosazení nejistot $T_E = \pm 0,1 \text{ }^\circ\text{C}$ a $t = \pm 1$ do vzorce 7 po přenásobení konstantou K vychází $\pm 0,003 \text{ m}^2\cdot\text{s}^{-1}$. $\rightarrow \epsilon_A ?$

I zde nám vycházejí oproti tabulkovým hodnotám [7] poměrně přesné hodnoty.

$\hookrightarrow$ tedy závislost $\nu(T) = \dots$

Závěr

Podařilo se nám stanovit hodnotu dynamické viskosity η při teplotě $23,8 \text{ }^\circ\text{C}$ na $0,00090 \pm 0,00024 \text{ Pa}\cdot\text{s}$. volba zřpisu čísel

Zjistili jsme, že kinematická viskositá ν jest nepřímo úměrná teplotě kapaliny T .

Stanovili jsme velikost aktivační energie ϵ_A jest rovna zhruba $0,6405 \text{ J}$.

(4)

Literatura

- [1] J. Brož a kol.: Základy fyzikálních měření I. SPN, Praha 1967, st. 2.5.2, st. 2.5.3, čl. 2.5.3.1.
- [2] J. Brož a kol.: Základy fyzikálních měření I. SPN, Praha 1983, st. 2.4.2, st. 2.4.3, čl. 2.4.3.1, st. 2.4.5.
- [3] R. Bakule, J. Brož: Molekulová fyzika (skriptum) UK, Praha 1982, kap. 6.1.4.
- [4] Z. Horák, F. Krupka: Fyzika, SNTL, Praha 1981, kap. 2.8.10
- [5] Š. Veis, J. Maďar, V. Martišovitéš: Mechanika a molekulová fyzika, ALFA, Bratislava, 1981
- [6] MIKULČÁK, Jiří. Matematické, fyzikální a chemické tabulky a vzorce pro střední školy. Praha: Prometheus, 2003. ISBN 978-807-1962-649; str. 219
- [7] https://www.vfu.cz/files/3130_83_2.-dynamicka-a-kinematicka-viskozita.pdf cit [5-4-2019]

KOTOVA LAHEV

Josef Knežm

1. $V = 40 \text{ ml}$	$\Delta = 2 \text{ min}$	$8,43 \text{ A}$
2. $V = 30 \text{ ml}$	$\Delta = 1 \text{ min}$	$36,6 \text{ A}$
3. $V = 40 \text{ ml}$	$\Delta = 2 \text{ min}$	$9,67 \text{ A}$
4. $V = 30 \text{ ml}$	$\Delta = 1 \text{ min}$	$36,28 \text{ A}$
5. $V = 40 \text{ ml}$	$\Delta = 2 \text{ min}$	$11,05 \text{ A}$
6. $V = 30 \text{ ml}$	$\Delta = 1 \text{ min}$	$35,73 \text{ A}$
7. $V = 40 \text{ ml}$	$\Delta = 2 \text{ min}$	$11,7 \text{ A}$
8. $V = 30 \text{ ml}$	$\Delta = 1 \text{ min}$	$37,19 \text{ A}$
9. $V = 40 \text{ ml}$	$\Delta = 2 \text{ min}$	$11,26 \text{ A}$
10. $V = 30 \text{ ml}$	$\Delta = 1 \text{ min}$	$36,13 \text{ A}$

$$T = 23,8^\circ \text{C}$$

$$h = 11,455 \text{ cm}$$

$$- 85,695 \text{ cm}$$

$$\Rightarrow h = 5,760 \text{ cm}$$

délka kapiláry $l = (146 \pm 2) \text{ mm}$

$d = (1,29 \pm 0,03) \text{ mm}$

Ubelokdenim viskosimetri :

Josef Kucera

$T = 20^{\circ}\text{C}$ | $A = 5 \text{ min}$ 31,63 A

~~$T = 25^{\circ}\text{C}$ | $A = 4 \text{ min}$ 7,30 A~~

$T = 24,9^{\circ}\text{C}$ | $A = 5 \text{ min}$ 1,87 A

$T = 30,2^{\circ}\text{C}$ | $A = 4 \text{ min}$ 28,30 A

$T = 34,8^{\circ}\text{C}$ | $A = 4 \text{ min}$ 7,55 A

$T = 40,1^{\circ}\text{C}$ | $A = 3 \text{ min}$ 42,97 A

$T = 44,5^{\circ}\text{C}$ | $A = 3 \text{ min}$ 27,75 A

~~$T = 49,8^{\circ}\text{C}$~~ | $A = 3 \text{ min}$ 11,94 A

$T = 54,8^{\circ}\text{C}$ | $A = 2 \text{ min}$ 58,56 A

~~$T = 59,2^{\circ}\text{C}$~~ | $A = 2 \text{ min}$ 47,07 A

29-03-2019

$$K = 0,003003 \text{ m}^2/\text{A}^2$$

Matematicko-fyzikalni fakulta
Fyzikalni praktikum I

Bodů: 3

0.7.